

Grey Scale #13



A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19



AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

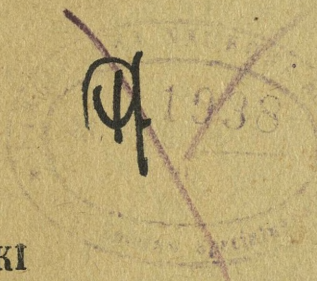
WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH
KATEDRA TAKTYKI TYŁÓW

JAWNE

ASG WP wewn. 3901/85

~~Dozwoleństwo
na wydanie~~

Egz. nr 1



Płk dypl. Zefiryn STEFAŃSKI

ZASADY ZABEZPIECZENIA TYŁOWEGO WOJSK W DZIAŁANIACH BOJOWYCH

Skrypt wykładu



~~47517~~ 47517

WARSZAWA

LUTY

1985



Colour Chart #13



1938 NS

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH
KATEDRA TAKTYKI TYŁÓW

JAWNE

ASG WP wewn. 3901/85

~~Dozwołanie
do druku~~

Egz. nr 1

~~1938~~

Płk dypl. Zefiryn STEFAŃSKI

ZASADY ZABEZPIECZENIA TYŁOWEGO WOJSK W DZIAŁANIACH BOJOWYCH

Skrypt wykładu

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Akademia Sztabu Generalnego WP

~~47517~~

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

KATEDRA TAKTYKI TYŁÓW WOJSK LĄDOWYCH

SYFIKOWANO

JAWNE

ASG WP wewn. 3901/85

okół Nr 54305

~~Do użytku służbowego~~

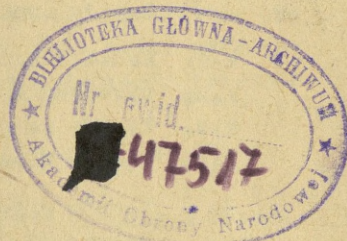
PRZEKLASYFIKOWANO
Protokół Nr 12657



Płk dypl. Zefiryn STEFAŃSKI

ZASADY ZABEZPIECZENIA TYŁOWEGO WOJSK W DZIAŁANIACH
BOJOWYCH

Skrypt wykładu



WARSZAWA

LUTY

1985

SPIS TREŚCI

	Strona
1. Zabezpieczenie tyłowe wojsk - ogólne pojęcia	3
1.1. Zabezpieczenie tyłowe	3
1.2. Zabezpieczenie materiałowe	4
1.3. Zabezpieczenie medyczne	5
2. Tyły taktyczne	5
2.1. Rola i miejsce tyłów w strukturze organizacyjnej wojsk..	5
2.2. Dowodzenie tyłami	7
3. Zasady organizacji zabezpieczenia tyłowego wojsk na szczeblu taktycznym	8
3.1. Zasady organizacji tyłów	8
3.1.1. Przygotowanie tyłów do działań w warunkach wojennych...	8
3.1.2. Ugrupowanie i rozmieszczenie tyłów	9
3.1.3. Przegrupowanie i przemieszczanie tyłów	10
3.1.4. Drogi dowozu i ewakuacji	11
3.1.5. Obrona i ochrona tyłów	12
4. Zasady organizacji zabezpieczenia materiałowego wojsk...	14
4.1. Rodzaje zapasów materiałowych	15
4.2. Określanie potrzeb materiałowych wojsk	16
4.3. Zasady zaopatrywania	17
4.4. Zasady dowozu środków materiałowych	20
5. Zasady organizacji zabezpieczenia medycznego.....	21
6. Zasady dowodzenia tyłami taktycznymi	25
6.1. Zasady ogólne	25
6.2. Tyłowe stanowiska dowodzenia	26
Literatura	28

14 ZABEZPIECZENIE TYŁOWE WOJSK - OGÓLNE POJĘCIA

1.1 Zabezpieczenie tyłowe

Prowadzenie działań bojowych przez współczesne wojska lądowe wymaga dużego zużycia środków materiałowych, zwłaszcza amunicji i materiałów pędnych i smarów oraz udzielania w porę pomocy medycznej rannym i chorym. Ponadto wojska muszą być zdolne do likwidowania skutków i odtwierzania zdolności bojowej po uderzeniach broni masowego rażenia. Dlatego wszechstronne i ciągłe zabezpieczenie tyłowe wojsk jest jednym z decydujących warunków pomyślnego prowadzenia działań bojowych i ważnym obowiązkiem dowódców, zastępców dowódców - kwatermistrzów oraz szefów rodzajów wojsk i służb.

Zabezpieczenie tyłowe obejmuje organizację tyłów oraz zabezpieczenie materiałowe, medyczne i obsługę wojsk.

Organizacja tyłów

Przez pojęcie "organizacja tyłów" należy rozumieć całościowy kształt czynności dotyczących: przygotowania tyłów do pracy, ich ugrupowania, rozmieszczenia, przemieszczenia i przegrupowania, wyznaczania i utrzymywania dróg dowozu i ewakuacji, obrony i ochrony tyłów. Organizacja tyłów w działaniach bojowych powinna odpowiadać zamiarowi walki oraz zapewniać najbardziej dogodnie warunki realizacji zabezpieczenia tyłowego walczących wojsk.

Przygotowanie tyłów do pracy w działaniach bojowych polega między innymi na:

- uzupełnieniu /odpowiednio do możliwości/ stanów osobowych, środków transportu i innego wyposażenia w oddziałach /pododdziałach/ tyłowych;
- zgromadzeniu odpowiednich zapasów materiałowych;
- przygotowaniu transportu do pracy w określonych warunkach terenowych i atmosferycznych;
- wyewakuowaniu rannych i chorych z kompanii, batalionów medycznych do bazy szpitalnej frontu lub do szpitali stacjonarnych;
- wyewakuowaniu z pododdziałów /oddziałów/ tyłowych uszkodzonego sprzętu i zbędnych materiałów;
- fachowym przeszkoleniu stanu osobowego tyłów.

Ugrupowanie tyłów jest to zorganizowanie sił i środków tyłowych odpowiednio do ugrupowania bojowego i zadania dywizji, pułku, np.: pierwszy rzut tyłów, drugi rzut tyłów, wydzielony transport z amunicją, grupa sanitarna itp. W czasie działań bojowych tyły dywizji i pułku ugrupowuje się zwykle w dwa rzuty. W pierwszym rzucie : oddział/pod-

oddział/ medyczny, oddział /pododdział/ zabezpieczenia technicznego, wydzieloną część zapasów amunicji. W drugim rzucie tyłów: TSD, batalion /kompania/ zaopatrzenia oraz siły i środki służby zdrowia, które stanowią odwód lub mają być wykorzystane w dalszej kolejności,

Rozmieszczenie tyłów jest to rozlokowanie poszczególnych jednostek /urządzeń/ tyłowych w wyznaczonych im rejonach rozmieszczenia. Rejon rozmieszczenia powinien zapewniać dogodny warunki pracy oraz obrony i ochrony.

Przemieszczenie tyłów jest to zmiana rejonów rozmieszczenia. Może być dokonywana jednocześnie całością sił oddziału /pododdziału/ tyłowego lub też częściami. Tyły dywizji /pułku/ w działaniach bojowych przemieszczają się na własnym transporcie.

Przegrupowanie tyłów jest to zmiana ugrupowania sił i środków tyłowych. Potrzeba przegrupowania tyłów wynika najczęściej z powodu zmian w ugrupowaniu bojowym lub przeniesieniu głównego wysiłku na inny kierunek działania.

Drogi dowozu i ewakuacji są to wyznaczone i utrzymywane w pasie działania dywizji /pułku/ drogi dofrontowe i rakodowe wykorzystywane do ruchu wojsk, dowozu i ewakuacji oraz przemieszczania tyłów. Oprócz zasadniczych dróg dowozu i ewakuacji wyznaczają się także drogi zapasowe. Drogę zapasową rozpoznaje się i w razie potrzeby przenosi się na nią siły i środki regulacji ruchu i utrzymywania /z drogi zasadniczej/ wykorzystując drogę zapasową do dowozu i ewakuacji.

Obrona i ochrona tyłów, to szereg przedsięwzięć organizowanych w celu uodpornienia oddziału /pododdziału/ tyłowego na oddziaływanie nieprzyjaciela. Obrona bierna polega na organizowaniu i realizowaniu takich przedsięwzięć jak: maskowanie tyłów, rozśrodkowanie w terenie, wykorzystywanie naturalnych właściwości ochronnych terenu itp. Obrona czynna polega na zwalczaniu siłami i środkami tyłów naziemnych i powietrznych sił nieprzyjaciela zagrażających tyłom.

1.2. Zabezpieczenie materiałowe

Zabezpieczenie materiałowe jest jednym z podstawowych zadań tyłów: jego terminowa i pełna realizacja zapewnia wykonanie zadania bojowego przez dywizję /pułk/. Na zabezpieczenie materiałowe składają się trzy grupy czynności: zaopatrywanie, dowóz środków materiałowych oraz przedsięwzięcia usługowo-produkcyjne.

Przez zaopatrywanie rozumie się zespół czynności dotyczących zapotrzebowania, odbioru, przechowywania i konserwacji, rozdziału środków materiałowych, ewidencji i sprawozdawczości. Za organizację zaopatrywania w poszczególne rodzaje środków materiałowych odpowiadają poszczególne służby /żywnościowa, MPS, mundurowa/.

Dowóz środków materiałowych, to zespół czynności dotyczących dostarczenia środków materiałowych przez organ zaopatrujący zaopatrywanym jednostkom. Organizatorem dowozu zaopatrzenia /z wyjątkiem rakiet/ jest zastępca dowódcy - kwatermistrz. Dowóz wykonują oddziały /pododdziały/ zaopatrzenia podlegające zastępcy dowódcy - kwatermistrzowi.

Przedsięwzięcia usługowo-produkcyjne, to przygotowywanie gorących posiłków, wypiek chleba, ubój zwierząt i produkcja wędlin, naprawa umundurowania, usługi fryzjerskie, kąpiel i pranie bielizny, obsługa handlowa przez WCH itp.

W zabezpieczeniu materiałowym wojsk zasadniczą rolę odgrywa gromadzenie i utrzymywanie odpowiednich zapasów materiałowych w związkach operacyjnych /front, armia/ związkach taktycznych oraz oddziałach pododdziałach, a także przy żołnierzu i sprzęcie.

Zapasy materiałowe utrzymywane w wojskach dzielą się na zapasy ruchome i zapasy doraźne.

Zapasy ruchome są to ustalone normami ilości środków materiałowych, jakie powinny być utrzymywane przy sprzęcie, przy żołnierzu, w pododdziale, w oddziale w związku taktycznym itd. niezależnie od sytuacji i zadania bojowego.

Zapasy doraźne są to ilości środków materiałowych gromadzone ponad zapasy ruchome. Np.: w przewidywaniu większego zużycia, w przewidywaniu trudności w dowozie itp.

1.3. Zabezpieczenie medyczne

Zabezpieczenie medyczne organizuje się w celu zachowania zdolności do walki i ochrony zdrowia żołnierzy, udzielania we właściwym czasie pomocy medycznej rannym i chorym, ich ewakuacji i szybkiego wyleczenia, przywrócenia im zdolności bojowej i maksymalnego zmniejszenia ich inwalidztwa oraz dla zapobieżenia powstawaniu i szerzeniu się zachorowań w wojskach.

Zabezpieczenie medyczne obejmuje organizację i wykonanie przedsięwzięć leczniczo-ewakuacyjnych, sanitarnohigienicznych i przeciwepidemicznych, czynności związanych z ochroną wojsk przed bronią masowego rażenia, zaopatrywanie w sprzęt i materiały medyczne oraz kierowanie służbą zdrowia.

2. TYŁY TAKTYCZNE

2.1. Rola i miejsce tyłów w strukturze organizacyjnej wojsk

Do realizacji zabezpieczenia tyłowego wojsk przeznaczone są odpowiednio zorganizowane i wyposażone pododdziały, oddziały i związki tyłowe, wchodzące organizacyjnie w skład oddziałów, związków taktycznych i związków operacyjnych - nazywane potocznie tyłami.

Tyły wojsk lądowych dzielą się na tyły taktyczne i tyły operacyjne. Tyły taktyczne są to pododdziały, oddziały tyłowe wchodzące organizacyjnie w skład pododdziałów, oddziałów, związków taktycznych /batalionów, pułków, brygad, dywizji/. Tyły operacyjne są to oddziały, związki tyłowe wchodzące organizacyjnie w skład związków operacyjnych /armii, grupy operacyjnej, frontu/.

Rola i miejsce tyłów w strukturze organizacyjnej określonej jednostki wojskowej zależy przede wszystkim od charakteru, przeznaczenia, składu organizacyjnego i wyposażenia danej jednostki. Im ważniejsze jest przeznaczenie danej jednostki, im więcej w niej nowoczesnego uzbrojenia i sprzętu technicznego - tym bardziej złożone jest jej zabezpieczenie tyłowe, tym więcej sił i środków tyłowych musi taka jednostka posiadać w swym składzie organizacyjnym, tym wyższy procent stanu osobowego i pojazdów mechanicznych stanowią tyły.

Niezwykły wzrost utrudnienia wojsk po drugiej wojnie światowej wprowadzenie do ich wyposażenia supernowoczesnej techniki i zmiany w sposobach prowadzenia działań bojowych spowodowały gwałtowny wzrost potrzeb w zakresie zabezpieczenia materiałowego i medycznego i postawiły przed tyłami nowe i trudne zadania dostarczenia walozącym wojskom wielkich ilości amunicji i MPS, żywności i innych materiałów oraz zapewnienia terminowej ewakuacji i pomocy medycznej rannym i chorym z uwzględnieniem obustronnego stosowania broni masowego rażenia.

W strukturze organizacyjnej wojsk lądowych występują dwa piony tyłowe: kwatermistrzowski i techniczny. W skład tych pionów wchodzi poszczególne służby. Do pionu kwatermistrzowskiego, na szczeblach taktycznych należą: służba materiałów pędnych i smarów, służba żywnościowa, służba mundurowa, służba zdrowia, służba finansowa. Szefowie wymienionych służb wchodzi w skład tyłowych organów dowodzenia i podlegają służbowo zastępcy dowódcy - kwatermistrzowi. Ponadto, na szczeblu taktycznym w składzie pododdziałów, oddziałów, związków taktycznych występują pododdziały i oddziały zaopatrzenia oraz pododdziały i oddziały służby zdrowia. Oddziały i pododdziały zaopatrzenia rozwijają polowe składy materiałowe i są przeznaczone do przyjmowania, utrzymywania i wydawania środków materiałowych, ich dowozu i ewakuacji, ewidencjonowania materiałów oraz przyjmowania od wojsk uszkodzonego i zbędnego sprzętu i materiałów własnych, a także zdobycznych, które przygotowują do przekazania odpowiednim składom lub oddziałom i pododdziałom ewakuacyjno-naprawczym wyższego szczebla. W strukturze organizacyjnej oddziałów /pododdziałów/ zaopatrzenia występują pododdziały wykonujące funkcje usługowe /drużyny

i plutony gospodarze, warsztaty szewsko-krawieckie, piekarnie, pralnie, łaźnie polowe itp./.

Oddziały i pododdziały służby zdrowia /drużyny sanitarne, plutony medyczne, kompanie medyczne, bataliony medyczne/ są przeznaczone do udzielania pomocy medycznej rannym i chorym, ewakuacji ich z pola walki i rejonów uderzeń bronią masowego rażenia, przygotowania ich do dalszej ewakuacji oraz wykonywania innych przedsięwzięć z zakresu zabezpieczenia medycznego. Podlegają one w związkach taktycznych szefom służby zdrowia, w oddziałach - starszym lekarzom, w pododdziałach - dowódcom pododdziałów.

2.2. Dowodzenie tyłami

Dowodzenie tyłami taktycznymi jest częścią składową dowodzenia wojskami i polega na ciągłym kierowaniu działalnością oddziałów /pododdziałów/ tyłowych w celu wszechstronnego i terminowego zabezpieczenia tyłowego wojsk w każdej sytuacji bojowej.

Dowódca związku taktycznego /oddziału/ ponosi całkowitą odpowiedzialność za zabezpieczenie tyłowe podporządkowanych mu wojsk. Dowodzi on tyłami poprzez zastępcę dowódcy - kwatermistrza, a w zakresie zabezpieczenia technicznego - przez zastępcę dowódcy do spraw technicznych.

Szef sztabu związku taktycznego /oddziału/ zapewnia warunki współpracy zastępcy dowódcy - kwatermistrza z szefami rodzajów wojsk i służb. Szef sztabu powinien stale znać stan zapasów środków materiałowych i techniki bojowej, we właściwym czasie informować zastępcę dowódcy - kwatermistrza o przyszłych działaniach bojowych, zamiarach i wszystkich zmianach w sytuacji oraz zapewnić ciągłą łączność dowodzenia tyłami.

Zastępca dowódcy - kwatermistrz jest bezpośrednim organizatorem tyłów i odpowiada za dowód wszystkich rodzajów środków materiałowych, ich ewakuację, obronę i ochronę pododdziałów tyłowych oraz zaopatrzenie i obsługę wojsk przez podległe mu służby. Wytyczne i zarządzenia zastępcy dowódcy - kwatermistrza, dotyczące organizacji tyłów, dowozu środków materiałowych i zaopatrzenia wojsk przez podległe mu służby obowiązują wszystkich dowódców oddziałów /pododdziałów/ oraz szefów rodzajów wojsk i służb.

Zastępca dowódcy - kwatermistrzowi bezpośrednio podlegają:

a/ w związkach taktycznych:

- zastępca kwatermistrza;
- szef służby materiałów pędnych i smarów;
- szef służby żywnościowej;
- szef służby mundurowej;

- szef służby zdrowia;

b/ w oddziałach:

- szef zaopatrzenia MPS;

- szef zaopatrzenia żywnościowego;

- szef zaopatrzenia mundurowego.

Starszy lekarz w oddziale podlega bezpośrednio dowódcy oddziału. Ponadto zastępcy dowódcy - kwatermistrzowi bezpośrednio podlegają: w związkach taktycznych - dowódca batalionu zaopatrzenia i dowódca batalionu medycznego, a w oddziałach - dowódca kompanii zaopatrzenia.

Pod względem fachowym, zastępcy dowódcy - kwatermistrz i szefowie służb /szefowie zaopatrzenia/ podlegają odpowiednim osobom funkcyjnym wyższego szczebla.

3. ZASADY ORGANIZACJI ZABEZPIECZENIA TYŁOWEGO WOJSK NA SZCZEBLU TAKTYCZNYM

3.1. Zasady organizacji tyłów

Organizacja tyłów powinna być dostosowana do ugrupowania bojowego wojsk i przewidywanego sposobu prowadzenia walki, do sytuacji bojowej, warunków terenowych i atmosferycznych oraz możliwości i sposobów realizowania zadań stojących przed tyłami. Powinna ona zapewniać dogodne warunki do skupiania i przenoszenia głównego wysiłku tyłów w zależności od sytuacji bojowej, a także dogodne warunki do wykorzystania sił i środków tyłowych. Ponadto, organizacja powinna zapewniać tyłom optymalne warunki obrony i ochrony i sprawne kierowanie ich działalnością w czasie wykonywania zadań bojowych.

3.1.1. Przygotowanie tyłów do działań w warunkach wojennych

W celu przygotowania oddziałów i pododdziałów tyłowych do szybkiego przejścia z pracy w warunkach pokojowych na pracę w czasie wojny oraz należytego wykonania zadań zabezpieczenia tyłowego w początkowym okresie wojny należy utrzymywać je w stałej gotowości bojowej.

Osiąga się to przez:

- należyte przygotowanie /wyszkolenie/ żołnierzy do pracy w warunkach polowych;
- utrzymywanie zapasów materiałowych na transporcie /w składach i magazynach/ w ilościach określonych normami;
- przystosowanie magazynów do sprawnego i szybkiego wydawania środków materiałowych, ładowania ich za pomocą technicznych urządzeń załadowniczych na transport samochodowy oraz przewożenia w określonym czasie do wyznaczonych rejonów;

- wyposażenie zawczasu tyłów taktycznych w części zadienne oraz przysługujący zgodnie z należnościami sprzęt i materiały;
- stworzenie warunków do szybkiego wyprowadzenia oddziałów /pododdziałów/ tyłowych po ogłoszeniu alarmu bojowego do rejonu alarmowego lub rejonu działań bojowych z zachowaniem zasad obrony przed bronią masowego rażenia.

W działaniach bojowych przygotowanie oddziałów i pododdziałów tyłowych obejmuje uzupełnienie do stanu etatowego żołnierzy, transportu, sprzętu wyposażenia i zapasów środków materiałowych, obsługę techniczną i naprawę pojazdów i innego sprzętu technicznego oraz szkolenie. A Ponadto może również obejmować przystosowanie transportu do pracy w warunkach szczególnych /terenowych i atmosferycznych/, uwolnienie punktów medycznych od rannych i chorych oraz inne podobne przedsięwzięcia.

3.1.2. Ugrupowanie i rozmieszczenie tyłów

Sprawność działania tyłów na polu walki zależy w znacznej mierze od sposobu zorganizowania ich sił i środków i rozmieszczenia w ugrupowaniu bojowym wojsk. Tyły związków taktycznych i oddziałów będących w pierwszym rzucie ugrupowuje się zwykle w dwa rzuty. Odpowiednio do ugrupowania oddziału, związku taktycznego. Do pierwszego rzutu tyłów wyznacza się takie siły i środki, jakie będą potrzebne do zabezpieczenia pierwszego rzutu bojowego. Będą to zazwyczaj pododdziały /oddziały/ medyczne - których zadaniem będzie ewakuacja rannych, pododdziały techniczne - udzielające pomocy uszkodzonym w walce wozom bojowym i pojazdom mechanicznym, niekiedy wydzielony transport z zapasami amunicji. Pierwszy rzut tyłów w działaniach bojowych przesuwają się za pierwszym rzutem bojowym. Drugi rzut tyłów taktycznych tworzą: TSD, pododdziały zaopatrzenia /kompania zaopatrzenia, batalion zaopatrzenia/ oraz ewentualnie część sił i środków remontowych i medycznych stanowiących odwód lub przeznaczonych do wykorzystania w dalszej kolejności. Drugi rzut tyłów dywizji rozmieszcza się w jednym lub w dwóch rejonach rozmieszczenia, natomiast pułku - z reguły w jednym rejonie.

Rejony rozmieszczenia oddziałów /pododdziałów/ tyłowych wybiera się w pobliżu dróg dowozu i ewakuacji, w bliskości źródeł wody, w terenie zapewniającym tyłom maskowanie oraz dogodne warunki obrony i ochrony. Należy unikać rozmieszczenia tyłów w pobliżu ważnych obiektów terenowych, wzbudzających zainteresowanie nieprzyjaciela /węzły drogowe, ciałniny, mosty, przesmyki itp. /oraz w dużych masywach leśnych. Pożary i zawały leśne po uderzeniach jądrowych nieprzyjaciela mogą utrudniać wyprowadzenie tyłów z zagrożonego rejonu.

W rejonach rozmieszczenia należy przestrzegać zasad rozérodowania tyłów. Mając na uwadze zagrożenie tyłów na współczesnym polu walki można przyjąć, że celowe będzie formowanie, ze składu oddziałów /pododdziałów/ zaopatrzenia, mieszanych kolumn z różnymi środkami materiałowymi. Rozmieszczenie w jednym rejonie całości zapasu amunicji lub mps stwarza dogodne warunki do jego zniszczenia i przerwania ciągłości zaopatrywania wojsk. Kolumny pododdziałów tyłowych rozmieszcza się wzdłuż dróg lub bezpośrednio na drogach. Pojazdy mechaniczne w rejonie rozmieszczenia ustawia się tak, aby zapewnić dogodny ioh wyjazd na drogę i szybkie opuszczenie rejonu w wypadku zagrożenia. Odstępny pomiędzy pojazdami nie powinny być mniejsze jak 15-25 metrów. W działaniach bojowych, a zwłaszcza w obronie, należy wybrać i rozpoznać zapasowe rejonny rozmieszczenia tyłów. Odległość tych rejonów od rejonów zasadniczych może wynosić kilka do kilkunastu kilometrów.

3.1.3. Przegrupowanie i przemieszczenie tyłów

Potrzeba przegrupowania tyłów może być spowodowana zmianami w ugrupowaniu bojowym związku taktycznego /oddziału/, zmianą głównego kierunku uderzenia /głównego wysiłku obrony/, albo też obezwładnieniem ważnego elementu tyłowego. W wyniku przegrupowania tyły powinny uzyskać dogodne warunki do skupienia głównego wysiłku odpowiednio do potrzeb walczących wojsk.

Przemieszczanie tyłów, czyli zmienianie przez tyły rejonów rozmieszczenia, wynika przede wszystkim z manewrowego charakteru działań bojowych. W działaniach zaczepnych - w ślad za nacierającymi wojskami - należy przemieszczać oddziały /pododdziały/ tyłowe w celu ciągłego i terminowego zabezpieczenia tyłowego nacierających wojsk. Tyły taktyczne w ciągu doby mogą kilkakrotnie zmieniać swoje rejonny rozmieszczenia. W obronie - włamania nieprzyjaciela w głąb obrony, zagrożenia od pożaru, opadów radioaktywnych mogą zmuszać tyły do zmiany rejonu rozmieszczenia.

Sposoby przemieszczania tyłów mogą być różne: jednocześnie całością danego oddziału /pododdziału/ lub też częściami, po jednej lub kilku drogach, planowo lub w sposób wymuszony przez nieprzyjaciela. Każde przemieszczenie tyłów powinno być poprzedzone rekonesansem drogi przemarszu i nowego rejonu rozmieszczenia. Celowe będzie przyjęcie zasady kontrolowania drogi przed kolumną tyłową do najbliższego węzła drogowego.

Każde przemieszczenie oddziału /pododdziału/ tyłowego odbywa się na podstawie decyzji zastępcy dowódcy - kwatermistrza. Jedynie w wypadku

wymuszonego przemieszczenia /skażenie rejonu, groźba opanowania go przez nieprzyjaciela itp./, dowódcą oddziału /pododdziału tyłowego / powinien zdecydować o opuszczeniu danego rejonu. O fakcie tym powinien on w możliwie krótkim czasie powiadomić zastępcę dowódcy - kwatermistrza. O przemieszczeniu oddziału /pododdziału/ tyłowego, a także tyłowego stanowiska dowodzenia - powiadamia się sztab ZT /oddziału/, zastępcę dowódcy - kwatermistrza szczebla nadrzędnego oraz zainteresowanych podwładnych.

3.1.4. Drogi dowozu i ewakuacji

Na szczeblach taktycznych podstawowym rodzajem transportu jest transport samochodowy. Stąd też zachodzi konieczność wyznaczania i utrzymania w stałej przejezdności odpowiedniej ilości dróg dofrontowych i rękawowych, po których prowadzi się dowóz zaopatrzenia do walczących wojsk oraz ewakuację rannych, uszkodzonego sprzętu i wszystkiego co zbędne w ZT /oddziałach/. Drogi dowozu i ewakuacji stanowią jeden z ważnych elementów zabezpieczenia tyłowego wojsk. Wyznacza się je na całą głębokość zadania bojowego, drogi te nie powinny przebiegać przez duże węzły komunikacyjne, rejonów stanowisk startowych rakiet oraz przez odcinki terenu trudne do przebycia. W miarę możliwości powinny to być drogi o twardej nawierzchni, dwukierunkowe, o dobrych warunkach maskowania. Wyznacza się drogi zasadnicze i drogi zapasowe. Na drogach zasadniczych rozmieszcza się siły i środki utrzymujące drogi w stałej przejezdności oraz siły i środki regulacji ruchu. Droga zapasowa powinna być rozpoznana i w razie niemożności korzystania z drogi zasadniczej siły i środki utrzymania i regulacji ruchu przemieszcza się na drogę zapasową, kierując na nią również ruch pojazdów.

Przy wyznaczaniu dróg dowozu i ewakuacji w dywizji wychodzi się z założenia, że na kierunku każdego pułku pierwszorzutowego powinna być wyznaczona i utrzymywana jedna droga dowozu i ewakuacji. Zatem w dywizji wyznacza się i utrzymuje 2-3 dywizyjne drogi dowozu i ewakuacji przebiegające od rokady armijnej do rokady dywizyjnej i rękaw dywizyjną przebiegającą wzdłuż rubieży, na której rozmieszcza się tyły pułków pierwszorzutowych. W natarciu planuje się wydłużenie dywizyjnych dróg dowozu i ewakuacji na całą głębokość zadania dnia dywizji.

W pułku zmechanizowanym /czołgów/ działającym w pierwszym rzucie dywizji wyznacza się w zasadzie jedną pułkową drogę dowozu i ewakuacji. Z reguły stanowi ona przedłużenie dywizyjnej drogi dowozu i ewakuacji wyznaczonej na kierunku danego pułku i przebiega od rokady dywizyjnej do rokady pułkowej na wysokości tyłów pierwszorzutowych batalionów.

Ponad zasadniczymi drogami dowozu i ewakuacji w dywizji i w pułku wyznacza się drogi zapasowe: jedną - dwie dla dywizji, jedną dla pułku. Jeżeli na skutek oddziaływania nieprzyjaciela korzystanie z drogi zasadniczej stanie się niemożliwe, to siły i środki utrzymujące drogę zasadniczą przenosi się na drogę zapasową i tam kieruje się ruch pojazdów.

Drogi dowozu i ewakuacji wyznacza dowódca dywizji /pułku/ na podstawie propozycji zastępcy dowódcy - kwatermistrza, który wybiera je wspólnie z szefem saperów. Wybrane drogi powinny być rozpoznane. Na szosach - lach taktycznych tyły nie mają środków do utrzymywania dróg dowozu i ewakuacji. Drogi dowozu i ewakuacji utrzymują wojska inżynieryjne. Regulację ruchu i ochronę dróg zapewnia sztab dywizji /pułku/. Drogi w rejonach rozmieszczenia tyłów utrzymywane są siłami i środkami tyłów.

3.1.5. Obrona i ochrona tyłów

Nieprzyjaciel może oddziaływać na tyły taktyczne różnymi środkami rażenia, a więc lotnictwem, środkami raketowymi, artylerią, desantami powietrznymi, śmigłowcami uderzeniowymi, grupami dywersyjno-rozpoznawczymi itp. Lotnictwo, środki raketowe, artyleria nieprzyjaciela mogą razić tyły bombami i pociskami zarówno z ładunkami jądrowymi, jak i konwencjonalnymi. Mogą również stosować pociski chemiczne i zapalające. W ostatnich latach, w wojskach NATO wprowadza się systemy rozpoznawczo-uderzeniowe i prowadzi się szeroko zakrojone prace nad rozwojem systemów broni precyzyjnego rażenia. W warunkach użycia przez nieprzyjaciela tej broni stawia się większe wymagania w zakresie obrony i ochrony tyłów taktycznych. Zniszczenie na polu walki zapasów amunicji, paliw, oszczędności zamiennych itp. może przerwać ciągłość zaopatrywania walczących wojsk i utrudnić wykonywanie zadań bojowych.

Obrona i ochrona tyłów ma na celu zmniejszenie skutków uderzeń nieprzyjacielskich środków rażenia oraz odparcie ataku jego naziemnych lub powietrznych sił, a przez to zwiększenie żywotności tyłów na współczesnym polu walki. Obrona bierna tyłów polega na: ciągłym rozpoznaniu skażeń i zakazów, terminowym powiadamianiu i alarmowaniu o zagrożeniu, odpowiednim maskowaniu i rozserodkowaniu, wykorzystywaniu naturalnych ukryć terenowych oraz indywidualnych i zbiorowych środków ochrony, stałej kontroli i ewidencji stopnia napromienienia stanu osobowego, sprzętu i materiałów, a także na sprawnej likwidacji skutków uderzeń nieprzyjaciela na tyły.

Rozpoznanie skażeń w tyłach prowadzi przydzielone przez szefa zabezpieczenia chemicznego patrole rozpoznania skażeń oraz odpowiednie prze-

szkoleni żołnierze pododdziałów tyłowych wyposażeni w niezbędne środki do rozpoznania skażeń. System powiadamiania i ostrzegania organizuje sztab ogólnowojskowy, a powiadamianie wewnątrz tyłów organizuje zastępca - dowódcy - kwatermistrz i dowódcy oddziałów /pododdziałów/tyłowych. Maskowanie rozmieszczenia i pracy tyłów osiąga się przede wszystkim przez wykorzystywanie maskujących właściwości terenu i obiektów terenowych, warunków atmosferycznych, sztucznych środków maskowania, przestrzeganie dyscypliny pracy środków radiowych i zachowanie tajemnicy wojskowej.

W każdej sytuacji, stosownie do możliwości, tyły powinny prowadzić inżynierską rozbudowę swoich rejonów rozmieszczenia i wykorzystywać w tym celu naturalne i sztuczne ukrycia terenowe.

Tyły korzystają z ogólnej obrony przeciwlotniczej wojsk organizowanej przez wojska OPL.

Strefy skażeń pokonywać należy na pojeźdżach jadących z maksymalną prędkością. W miarę możliwości skażone odcinki należy przekraczać dopiero po spadku natężenia promieniowania do wielkości nie zagrażających życiu żołnierzy, po drogach o twardej nawierzchni lub przez teren o wilgotnej glebie. Po wyjściu ze strefy skażonej przeprowadza się kontrole dozymetryczną całego oddziału. Ewidencję stopnia napromienienia prowadzi dowódca pododdziałów tyłowych.

Likwidację skutków uderzeń bronią masowego rażenia prowadzi zawsze zorganizowane nieetatowe oddziały wyposażone w odpowiedni sprzęt i środki. W pierwszej kolejności wyprowadza się ocalałe siły i środki do zapasowego lub doradnie wybranego rejonu rozmieszczenia. Porażonym żołnierzom udziela się pomocy medycznej, a skażeni środkami promieniotwórczymi poddawani są częściowemu lub całkowitemu zabiegom specjalnym. Skażony transport i środki materiałowe dezaktywuje się siłami oddziałów tyłowych.

Możliwości organizowania przez tyły czynnej obrony przed nieprzyjacielem są niewielkie z uwagi na to, że pododdziały tyłowe składają się głównie z kierowców samochodowych oraz innych specjalistów stale zaangażowanych przy samochodach lub innych rodzajach sprzętu. W jednostkach tyłowych brakuje pododdziałów, których zadaniem byłaby obrona i ochrona tyłów. W przypadku dużego zagrożenia ze strony naziemnych sił nieprzyjaciela dowódca dywizji /pułku/ może wyznaczyć do obrony tyłów pododdziały bojowe. Przydzielone siły i środki mogą być wykorzystane w konwojowaniu kolumn tyłowych do ochrony ważniejszych obiektów drogowych lub urzędzeń tyłowych. Ochrona tyłów polega na zorganizowaniu

odpowiedniej ilości posterunków wartowniczych, patroli, posterunków obserwacyjnych itp. Zadaniem tych posterunków i patroli jest wykrycie wszelkiego rodzaju zagrożenia, niedopuszczenie do przeniknięcia do rejonów rozmieszczenia tyłów osób niepowołanych, ochrona mienia wojskowego, utrzymanie porządku itp.

Ważnym zadaniem w ochronie tyłów są przedsięwzięcia przeciwpożarowe. Chodzi o zmniejszenie skutków użycia przez nieprzyjaciela środków zapalających i broni jądrowej. Gaszenia pożarów w zarodku tyły dokonują własnymi siłami i środkami. W wypadku powstania dużych pożarów w rejonie rozmieszczenia tyłów, jednostki tyłowe należy wyprowadzić z zagrożonego rejonu.

Organizatorem obrony i ochrony tyłów taktycznych jest zastępca dowódcy - kwatermistrz. Bezpośrednią odpowiedzialność za organizację obrony i ochrony w oddziałach /pododdziałach/ tyłowych ponoszą dowódcy tych oddziałów /pododdziałów/.

Zastępca dowódcy - kwatermistrz określa podstawowe przedsięwzięcia dotyczące obrony i ochrony tyłów, dokonuje podziału przydzielonych przez dowódcę sił i środków, ustala sygnały powiadamiania o zagrożeniu, organizuje współdziałanie z jednostkami będącymi w pobliżu tyłów, kontroluje wykonanie przedsięwzięć obronno-ochronnych w oddziałach /pododdziałach/ tyłowych.

4. ZASADY ORGANIZACJI ZABEZPIECZENIA MATERIAŁOWEGO WOJSK

W systemie zabezpieczenia materiałowego winny obowiązywać następujące zasady:

1. System zabezpieczenia materiałowego winien być dostosowany do charakteru działań bojowych i sposobu prowadzenia walki.
2. Kto stawia zadania bojowe ten zapewnia środki materiałowe potrzebne do ich wykonania.
3. Zapasy materiałowe powinny być przygotowane przed rozpoczęciem działań bojowych.
4. Należy wykorzystywać zasoby miejscowe i zdobycze wojenne.
5. Zabezpieczenie materiałowe wojsk poprzez własny organiczny system zaopatrywania bez względu na różne podporządkowanie bojowe i operacyjne oddziałów i ZT w działaniach bojowych.
6. Obowiązek odtwarzania w czasie walki lub po wykonaniu zadania bojowego, normatywnych zapasów ruchomych.

W myśl tych zasad dowódcy wszystkich szczebli ponoszą pełną odpowiedzialność za zaopatrywanie podległych im wojsk we wszelkiego rodzaju środki materiałowe i sprzęt.

Przes zabezpieczenie materiałowe należy rozumieć zaopatrywanie materiałowe, dowód środków materiałowych i ich ewakuację oraz przedsięwzięcia produkcyjno-usługowe.

Zabezpieczenie materiałowe wojsk realizują odpowiednio zorganizowane i wyposażone związki, oddziały, pododdziały zaopatrzenia wchodzące organizacyjnie w skład ZO, ZT, oddziałów, pododdziałów /FBMZ, ABMZ, bsaop, ksaop, pisaop/, które rozwijają polowe składy materiałowe i przeznaczane są do przyjmowania, utrzymywania i wydawania środków materiałowych, ich dowozu, ewidencjonowania oraz przyjmowania od wojsk uszkodzonego lub zbytecznego sprzętu i materiałów własnych, a także zdobytych, które przygotowują do przekazania odpowiednim składom lub pododdziałom ewakuacyjno-naprawczym wyższego szczebla.

Zabezpieczenie materiałowe organizuje się w celu terminowego i pełnego zaspokojenia potrzeb wojsk w zakresie uzbrojenia wszystkich rodzajów, sprzętu technicznego, rakiet, amunicji, paliw, żywności, umundurowania, sprzętu medycznego, inżynierskiego, chemicznego, kwaterunkowego, materiałów i płynów specjalnych różnego przeznaczenia oraz wody.

4.1. Rodzaje zapasów materiałowych

Utrzymanie ciągłości i terminowości zaopatrywania wojsk wymaga woseńniejszego zgromadzenia niezbędnych zapasów środków materiałowych i odpowiedniego ich urzutowania na poszczególnych szczeblach organizacyjnych. W wojskach gromadzi się i utrzymuje zapasy ruchome środków materiałowych /przy żołnierzu lub sprzęcie, w tyłach pododdziału, oddziału, ZT, ZO/. Zapasy te, oprócz zapasów znajdujących się przy żołnierzu lub sprzęcie, utrzymywane są na środkach transportowych pododdziałów, oddziałów, związków zaopatrzenia.

Na zarządzanie przewidzianego, w przewidywaniu zwiększonego zużycia lub przerwy w dowozie albo w razie konieczności usamodzielnienia pododdziału, oddziału pod względem materiałowym, można gromadzić zapasy doraźne. Zapasy doraźne może otrzymać żołnierz /żywność, amunicję do broni osobistej/mogą one także być gromadzone przy sprzęcie/benzyna samochodowa, olej napędowy w zbiornikach układu paliwowego-jeśli pozwala na te pojemność zbiorników, w kanistrach lub beczkach stalowych przycelowanych do pojazdów/, mogą być także na środkach transportowych wraz z którymi przydzielone są pododdziałom /oddziałom/. W działaniach obronnych doraźne zapasy amunicji artyleryjskiej mogą być składane na SO.

W zapasach ruchomych określa się zapasy nienaruszalne, które można zużyć tylko na pozwolenie dowódcy pułku, a w sytuacjach szczególnych

na pozwolenie dowódcy batalionu, lub bezpośredniego dowódcy.
O, chociażby częściowym zużyciu zapasów nienaruszalnych należy nie -
zwłocznie meldować przełożonym;

X 4.2. Określanie potrzeb materiałowych wojsk

Zasadniczym czynnikiem decydującym o potrzebach materiałowych wojsk jest zużycie środków materiałowych niezbędnych do wykonania zadań bojowych. Na podstawie charakteru przewidywanych zadań bojowych i warunków ich wykonywania można określić optymalne ilości środków materiałowych, jakie należy zgromadzić na początek działań i jakie należy dostarczyć wojskom w czasie działań. W oddziałach i związkach taktycznych zwykle gromadzi się pełne zapasy ruchome wszelkich środków materiałowych oraz doraźne ilości amunicji artyleryjskiej na wykonanie APA i AWA. Potrzeby środków materiałowych określa się na podstawie analizy planowanego działania bojowego oraz jego charakteru, stosowanych środków rażenia, potencjału bojowego nieprzyjaciela, warunków terenowych i atmosferycznych w jakich mają być prowadzone działania bojowe. Ponadto na wielkości zużycia środków materiałowych mogą mieć wpływ takie czynniki, jak: stopień wyszkolenia wojsk, stan techniczny pojazdów itp. Duża różnorodność czynników mających wpływ na zużycie środków materiałowych przez waloczące wojska niezmiernie utrudnia dokładne określenie norm zużycia. Ponadto trzeba liczyć się z możliwością strat środków materiałowych spowodowanych oddziaływaniem nieprzyjaciela. Określając potrzeby danego rodzaju zaopatrzenia na dzień walki lub na wykonanie zadania bojowego należy brać pod uwagę:

- przewidywane zużycie w okresie organizowania i prowadzenia działań /organizowania i wykonywania zadania bojowego/;
- ewentualne straty w środkach materiałowych w czasie działań;
- ustaloną wysokość zapasów materiałowych na koniec dnia walki / po wykonaniu zadania bojowego/;
- stan wyjściowy zapasów.

Aby zachować właściwe proporcje między zużywaniem zapasów materiałowych, a możliwościami ich uzupełniania, szczebel nadrzędny określa normy /limity/ użycia dla szczebla niższego. Określone normy /limity/ mogą być przekroczone za zgodą przełożonego lub w przypadkach bezwzględnej konieczności.

W wypadku wystąpienia dłuższej przerwy w dowozie zaopatrzenia, spowodowanej np. uderzeniami nieprzyjaciela na linie komunikacyjne, może być wprowadzony ścisły reżim zużycia środków materiałowych.

Normy /limity/ zużycia środków materiałowych ustalają:

- sztab ogólnowojskowy - amunicja strzelecka i ozołgowa;
- szefostwo wojsk raketowych i artylerii - amunicja raketowa, artyleryjska, moździerzowa;
- szef obrony przeciwlotniczej /w oddziale - sztab oddziału/ - amunicja przeciwlotnicza;
- inni szefowie rodzajów wojsk i służb - pozostałe środki materiałowe.

Poza bieżącym zużyciem, na skutek oddziaływania nieprzyjaciela na ugrupowanie operacyjne wojsk i głębokie tyły środkami raketowymi i lotnictwem przy wykorzystywaniu systemów rozpoznawczo-uderzeniowych i broni precyzyjnego rażenia, powstawać będą straty w środkach materiałowych i w transporcie tyłowym. Dlatego dużego znaczenia nabiera odpowiednio urzutowanie i rozśrodkowanie zapasów materiałowych wojsk na współczesnym polu walki.

Wysokość zapasów materiałowych, jakie należy posiadać w dywizji /pułku/ pod koniec dnia walki, zależy od tego jakie zadanie bojowe czeka dywizję /pułk/ w dniu następnym oraz od możliwości uzupełniania zapasów. Jeżeli po wykonaniu zadania dnia dywizja /pułk/ przechodzi do drugiego rzutu lub odwodu, to stan jej zapasów pod koniec dnia może ulec nawet znacznemu obniżeniu. Można przyjmować, że każdy szczebel organizacyjny powinien meldować przełożonym o zużyciu połowy swoich zapasów materiałowych i to powinno być sygnałem do organizowania uzupełnienia.

X 4.3. Zasady zaopatrywania

Podstawowym źródłem zaopatrzenia dla pododdziałów są zapasy ruchome środków materiałowych utrzymywane w tyłach oddziałów i związków taktycznych. Zapasy te utrzymywane są na transporcie kompanii /batalionu/ zaopatrzenia i dowożone do pododdziałów w razie zaistnienia takiej potrzeby.

Źródłami zaopatrzenia dla pułku wchodzącego w skład dywizji są dywizyjne składy /dywizyjny batalion zaopatrzenia/, a także mogą być zasoby miejscowe, zdobycze wojenne. Niekiedy, pułk może pobierać zaopatrzenie własnym transportem w składach stacjonarnych wojskowych lub cywilnych, albo też na wyznaczonych stacjach wyładunkowych. Dywizja, otrzymuje zaopatrzenie z armijnej brygady materiałowego zabezpieczenia. Może także pobierać zaopatrzenie w wyznaczonych składach stacjonarnych /cywilnych lub wojskowych/, na wyznaczonych stacjach wyładunkowych, może również wykorzystywać zasoby miejscowe i zdobycze wojenne.

Wojskowe i cywilne składy stacjonarne rozmieszczone na terenie własnego lub sojuszniczego kraju mogą spełniać rolę zasadniczych źródeł zaopatrzenia /szczególnie w mps/ w okresie przegrupowywania wojsk od rejonów wyjściowych.

Z zasobów miejscowych przez pułki, dywizje wykorzystywane mogą być przede wszystkim:

- produkty żywnościowe. np.: ziemniaki, warzywa, zwierzęta rzeźne itp.;
- materiały budowlane i opak;
- warsztaty remontowe, stacje obsługi, ośrodki zdrowia, szpitale, łaźnie, pralnie, piekarnie;
- woda do celów konsumpcyjnych i technicznych.

W toku działań bojowych, a zwłaszcza działań zaczepnych, mogą być zdobyte znaczne ilości materiałów i sprzętu wojskowego, którego część nadawać się będzie do wykorzystania przez własne wojska. Mogą to być: żywność, materiały pędne i smary, środki leczniczo-opatrunkowe, bieliźna i inne. Ponadto, można również wykorzystywać zdobyte środki transportu: maszyny przesładunkowe, trwałe opakowania.

Zasoby miejscowe i zdobycze wojenna mogą być wykorzystywane po uzyskaniu zgody wyższego przełożonego. Zdobyte materiały i sprzęt w pierwszej kolejności należy zabezpieczyć /zorganizować ochronę/, a następnie meldować o zdobyczu przełożonym.

W pewnym sensie dodatkowym źródłem zaopatrzenia może być również pozostawiony na polu walki własny sprzęt i mienie oraz demontaż części zamiennych, agregatów, podzespołów ze sprzętu technicznego nie nadającego się do remontu.

Zaopatrywaniem wojsk we wszystko co jest potrzebne do życia i walki zajmują się odpowiednie służby zaopatrywania i obsługi. Organizatorem zaopatrywania jest zawsze szef zaopatrzenia /szef służby/. Oddziały i związki taktyczne zaopatrywane są zawsze przez organa zaopatrywania i obsługi tego szczebla organizacyjnego, któremu bezpośrednio podlegają. Oddziały dywizyjne zaopatrywane są przez dywizje. Związki taktyczne i oddziały armijne zaopatrywane są przez armię, w skład której wchodzi.

Na szczeblach taktycznych zastępcy dowódcy - kwatermistrzowi podlegają następujące służby: służba mps, służba żywnościowa, służba mundurowa, a w dywizjach /równorzędnych/ również służba zdrowia. Służba mps zaopatruje wojska w materiały pędne i smary, produkty specjalne oraz odpowiedni sprzęt rozlewozy, dystrybucyjny, opakowania trwałe itp. Służba żywnościowa zaopatruje w żywność, polowy sprzęt, jak: kuchnie polowe, piekarnie polowe, rzeźnie polowe, sprzęt magazynowy, naczyńna stołowo-kuchenne, a także organizuje żywienie stanów osobowych oraz

wykorzystywanie żywności z zasobów miejscowych i zdobyczy wojennych. Służba mundurowa zaopatruje w umundurowanie, bieliznę, odzież specjalną, pościel, namioty, materiały naprawcze i środki higieny, połowy sprzęt kwaterunkowy i sprzęt przeciwpożarowy, przybory i materiały kancelaryjne, instrumenty orkiestr wojskowych i sprzęt kulturalno-oświatowy, ponadto służba mundurowa organizuje kąpiel żołnierzy i pranie bielizny w pralniach i kąźniach polowych. Służba zdrowia zajmuje się organizowaniem udzielania pomocy medycznej rannym i chorym i ich ewakuacją z pola walki, wykonywaniem przedsięwzięć sanitarnohigienicznych i przeciwepidemicznych oraz zaopatrywaniem w sprzęt i materiały sanitarne.

Za zaopatrywanie w wodę są odpowiedzialni:

- szef saperów - za rozpoznanie źródeł wody, jej wydobycie i oczyszczenie, urządzenie punktów zaopatrywania w wodę oraz za zaopatrywanie pododdziałów w środki do wydobywania i oczyszczania wody;
- szef służby zdrowia /starszy lekarz/ - za kontrolę stanu sanitarnego źródeł wody, jej jakości i stopnia oczyszczenia;
- szef zabezpieczenia chemicznego - za kontrolę dozymetryczną, odkatanie i dezaktywację terenu przybyłego do punktów wydobycia wody;
- zastępca dowódcy - kwatermistrza - za organizację dowozu wody z punktów wydobycia do pododdziałów.

Istotną rolę w systemie zaopatrywania wojsk ma należyte przygotowanie środków materiałowych do przewożenia transportem samochodowym, dokonywanie przeładunków i rozdziału.

Stąd zachodzi potrzeba takiego przygotowania zapasów materiałowych aby mogły być dostarczone w całości, w kompletach, kontenerach, pakietach bezpośrednio do oddziału /pododdziału/.

W warunkach stosowania przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia i broni precyzyjnego rażenia szczególnego znaczenia nabiera odpowiednie urzutowanie zapasów materiałowych zarówno w pionie jak i w poziomie, z uwzględnieniem warunków ich dowozu, przechowywania oraz obrony i ochrony. Dużego znaczenia nabiera zasada zapewniania autonomizności /samodzielności/, materiałowej oddziałom /pododdziałom/ polegającej na przydzielaniu zapasów materiałowych wraz z transportem, aby w razie okresowych zakłóceń w dowozie zapewnić ciągłość zaopatrywania.

✦ Zasadniczym sposobem zaopatrywania oddziałów /związków taktycznych/ jest dowóz środków materiałowych organizowany przez organ zaopatrujący. W razie konieczności może być dokonywany manewr zapasami polegający na przekazywaniu środków materiałowych z jednego związku taktycznego do drugiego lub też z oddziału do oddziału. Korzystne może być również wy-

dzielenie części zapasów materiałowych wraz z transportem i przybliżanie ich do walosących wojsk. Mogą to być kolumny z zaopatrzeniem, przesuwane za oddziałami pierwszego rautu dywizji lub pierwszorsutowymi dywizjami, sgrupowaniami uderzeniowymi itp. Wysuwanie bliżej wojsk rautów materiałowych pozwala skrócić czas dowozu zaopatrzenia, a jedno - oszczędnie jest formą rozładunku transportów z zapasami materiałowymi, co ma duże znaczenie w warunkach stałego zagrożenia tyłów na współczesnym polu walki.

X 4.4. Zasady dowozu środków materiałowych

Należyście zorganizowany dowóz środków materiałowych jest zasadniczym warunkiem ciągłego zaopatrywania wojsk i jednym z podstawowych zadań tyłów taktycznych. Podstawową zasadą organizacji dowozu jest odpowiedzialność organu zaopatrującego za dostarczenie we właściwym czasie środków materiałowych związkom taktycznym /oddziałom/ niezależnie od tego, komu podlega organizacyjnie wykorzystywany transport. Za dowóz na czas środków materiałowych związkom taktycznym i oddziałom armijnym odpowiada zastępca dowódcy armii - kwatermistrz, za dowóz do oddziałów i pododdziałów dywizyjnych odpowiada zastępca dowódcy dywizji - kwatermistrz.

W celu uniknięcia zbędnych przeładunków, skrócenia czasu dowozu i bardziej ekonomicznego wykorzystania transportu zaleca się pomijanie pośrednich ogniw dowozu. Transport armijny może dowozić zaopatrzenie do pułków, a nawet do rejonów stanowisk ogniowych artylerii. Podobnie transport dywizyjny można kierować wprost do pododdziałów.

W niektórych sytuacjach oddziały i związki taktyczne mogą mieć wskazane pobieranie zaopatrzenia własnym transportem we wskazanych miejscach. Taki obowiązek może być nałożony na związki taktyczne i oddziały znajdujące się w drugim rzucie lub wykonujące zadania pomocnicze.

Kolejna zasada dowozu polega na ścisłym powiązaniu dowozu z ewakuacją. Wyraża się to w wykorzystywaniu, transportu powracającego po wykonaniu dowozu zaopatrzenia, do ewakuacji z pola walki wszystkiego co jest tam niezbędne. Przede wszystkim powracającym transportem ogólnego przeznaczenia można wyewakuować znaczne ilości ludzi rannych, co w pewnej mierze rekompensuje niedostatek transportu sanitarnego. Zasada kompleksowego wykorzystywania różnych rodzajów transportu, jak dotychczas może mieć zastosowanie dopiero w tyłach operacyjnych. W tyłach taktycznych, podstawowym rodzajem transportu do dowozu środków materiałowych jest transport samochodowy. W warunkach szczególnych/np. w górach/ może mieć zastosowanie transport konny i juczny. W niedale-

kiej przyszłości można spodziewać się wprowadzenia na szczeblach taktycznych śmigłowców transportowych. W warunkach specyficznych /działanie w składzie OGM, działanie jako OW, walka w izolacji od własnych wojsk/ gdy nie ma możliwości dostarczenia zaopatrzenia transportem samochodowym dywizja lub pułk może otrzymać środki materiałowe transportem powietrznym /śmigłowcami, zrzuty spadochronowe lub bez spadochronów, lądowanie samolotów transportowych/. Organizatorem i wykonawcą dowozu jest wtedy organ nadrzędny. Za odbiór środków materiałowych /przygotowanie lądowiska, zebranie zrzutów/ ponosi odpowiedzialność zaopatrywana jednostka. W sprzyjających okolicznościach do dowozu zaopatrzenia może być wykorzystany transport kolejowy lub wodny. Związki taktyczne /oddziały/ odbierają wtedy zaopatrzenie własnym transportem w portach, przystaniach, stacjach wylądowczych.

W warunkach użycia przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia i broni precyzyjnego rażenia poważnym problemem będzie utrzymanie ciągłości dowozu zaopatrzenia i zapewnienie jego terminowości. Ciągłość dowozu polega na niedopuszczeniu do zaistnienia dłuższych przerw w dowozie zaopatrzenia do waloczących wojsk. Przerwy w dowozie mogą być spowodowane przede wszystkim oddziaływaniem nieprzyjaciela zarówno na tyły taktyczne jak i na tyły operacyjne wojsk. Zniszczenie na polu walki samochodów z zaopatrzeniem /paliwo, amunicja/ będzie miało określony wpływ na ciągłość dowozu, zniszczenie kolumn samochodowych ze środkami materiałowymi, składów i baz, transportów kolejowych, lotnisk ze znajdującymi się na nich samolotami transportowymi, dużych mostów i innych obiektów tyłów operacyjnych może spowodować zakłócenia w dowozie zaopatrzenia i nadmierne obniżenie zapasów środków materiałowych w wojskach. A w skrajnych przypadkach nawet do ich całkowitego wyczerpania.

Z tych względów nie wolno biernie oczekiwać na meldunki lub zapotrzebowanie zaopatrywanych oddziałów /pododdziałów/ - mogą one przybyć z opóźnieniem lub mogą w ogóle nie dotrzeć - a z własnej inicjatywy organizować dowóz zaopatrzenia na podstawie prognoz i przewidywań.

5. ZASADY ORGANIZACJI ZABEZPIECZENIA MEDYCZNEGO

Do podstawowych zadań służby zdrowia w czasie działań bojowych należą:

- organizowanie i prowadzenie rozpoznania medycznego;
- zapewnienie szybkiej pomocy medycznej i ewakuacji rannych i chorych;
- zapobieganie powstawaniu i szerzeniu się zachorowań wśród żołnierzy;
- kontrola sanitarna warunków bytowych wojsk;

- zbieranie doświadczeń i opracowywanie wniosków dotyczących zabezpieczenia medycznego w różnych warunkach działań bojowych.

Rozpoznanie medyczne prowadzą oddziały /pododdziały/ medyczne wszystkich szczebli służby zdrowia w celu określenia:

- stanu sanitarno-epidemicznego rejonu przyszłych działań bojowych, warunków życia i bytowania ludności, występowania i rodzaju chorób zakaźnych i epizootji oraz warunków miejscowych, które mogą wpływać na stan sanitarny tego rejonu;
- rejonów /obiektów/ podejrzanych o skażenie substancjami promieniotwórczymi i środkami trującymi oraz skażenie środkami biologicznymi, a także dla oznaczenia ich granic;
- dróg marszu i stopnia ich przejezdności do ewakuacji rannych i chorych;
- stanu sanitarno-epidemicznego pomieszczeń przeznaczonych na zakwaterowanie wojska;
- istnienia i aktualnego stanu społecznych zakładów leczniczych i profilaktycznych ich personelu służby zdrowia i sprzętu;
- istnienia i przydatności pomieszczeń i środków do rozwijania punktów medycznych, do rozmieszczania, leczenia i ewakuacji rannych i chorych;
- stanu sanitarno-epidemicznego wojsk nieprzyjaciela.

Zapewnienie szybkiej ewakuacji rannych i terminowe udzielenie im specjalizowanej pomocy medycznej w szpitalach polowych lub stacjonarnych, to jedno z podstawowych zadań służby zdrowia. Zakłada się, że ranny najpóźniej w ciągu 4 godzin od chwili zranienia powinien otrzymać pomoc lekarską. Duże znaczenie w organizowaniu ewakuacji rannych ma ich segregacja i kolejność ewakuowania. Stosownie do charakteru zranienia i rodzaju pomocy jakiej należy udzielić. Ranni, których życie jest bardziej zagrożone powinni być ewakuowani w pierwszej kolejności. Punkty medyczne, oddziały i pododdziały służby zdrowia mają obowiązek udzielania pomocy rannym i chorym niezależnie od ich przydziału służbowego. Za ewakuację rannych i chorych odpowiada nadrzędny organ służby zdrowia. Z pułkowych punktów medycznych ewakuację rannych i transport sanitarny dywizyjnego batalionu medycznego lub medycznego batalionu wzmocnienia przydzielonego dywizji, z dywizyjnych punktów medycznych ewakuują rannych armijne kompanie samochodów sanitarnych.

W wypadku dużych strat sanitarnych możliwości ewakuacyjne transportu sanitarnego mogą okazać się niewystarczające w stosunku do potrzeb.

Zaleca się wtedy wykorzystanie oszczędności transportu sanitarnego śmigłowców podległych, jak również wykorzystywanie do ewakuacji rannych transportu ogólnego, po odpowiednim jego przystosowaniu.

Wskazane jest również pomijanie etapów ewakuacji medycznej i przybliżenie transportu sanitarnego wyższych szczebli do waloszących wojsk. Sanitarny transport armijny może docierać do pułkowych punktów medycznych, a dywizyjny nawet do batalionowych punktów medycznych. W warunkach współczesnego pola walki potrzebny jest opancerzony transport sanitarny, który byłby w stanie dotrzeć do uszkodzonych oszczędności i bojowych wozów opancerzonych znajdujących się w zasięgu ognia nieprzyjaciela. Pomijanie etapów ewakuacji medycznej ma szczególne uzasadnienie przy wykorzystywaniu do ewakuacji rannych śmigłowców sanitarnych. Śmigłowiec może ewakuować rannych z pola walki bezpośrednio do bazy szpitalnej frontu.

Rozróżnia się następujące rodzaje pomocy medycznej: pierwsza pomoc, pomoc przedlekarska, pierwsza pomoc lekarska, pomoc kwalifikowana, specjalizowana pomoc medyczna.

Pierwsza pomoc - ranny może sam udzielić sobie pomocy najoszczędniej przez nałożenie własnego opatrunku na ranę, pomocy mogą udzielić kolejni, a w przypadkach cięższych pierwszej pomocy może udzielić sanitariusz lub podoficer sanitarny pododdziału. Pierwsza pomoc może obejmować: nałożenie opatrunku, założenie opaski uciskającej w celu zahamowania krwawienia, unieruchomienia złamanej kończyny, zabezpieczenie rannego przed powtórnyk zranieniem i osnakowanie miejsca, gdzie się ranny znajduje.

Pomoc przedlekarska jest udzielana przez drużynę sanitarną batalionu /podoficera sanitarnego/. Pomoc ta obejmuje: poprawienie opatrunku, unieruchomienie złamań środkami standardowymi, podanie antybiotyków, środków przeciwbólowych i środków nasercowych.

Pierwsza pomoc lekarska - ranny może ją otrzymać w pułkowym punkcie medycznym oraz wszędzie tam, gdzie znajduje się lekarz. Pomoc ta obejmuje poprawienie opatrunków, podanie środków przeciwtężocowych i przeciwwzrostowych, wstępne opracowanie rany, zahamowanie krwawienia sposobem chirurgicznym postępowanie przeciwwstrząsowe, założenie karty ewakuacyjnej, przygotowanie do dalszej ewakuacji. Leczenie rannych i chorych do 5 dni.

Pierwsza pomoc przedlekarska i pierwsza pomoc lekarska mają na celu podtrzymanie czynności życiowych organizmu rannego i zapobieganie różnym powikłaniom, a szczególnie zakażeniom tętnem i zgorzełą gazową. W tym okresie najważniejsze jest dostarczenie rannego do punktu medycznego, w którym otrzyma pomoc kwalifikowaną. Pomoc kwalifikowa-

na udzielana jest w dywizyjnym punkcie medycznym/w bm lub mbw/, a pomoc specjalizowana w szpitalach frontowych lub szpitalach stacjonarnych.

Przy dużym napływie porażonych na punkty medyczne zachodzi konieczność zawężenia zakresu udzielanej pomocy medycznej do pomocy niezbędnej ze wskazań życiowych /nieodzownej dla ratowania życia/. Tym sposobem można przyspieszyć przepływ rannych przez dany punkt medyczny.

Służba zdrowia realizuje również przedsięwzięcia związane z ochroną wojsk przed działaniem broni masowego rażenia. Obejmują one:

- udział w rozpoznaniu skażeń oraz kierowanie rozpoznaniem zakażeń;
- zaopatrywanie żołnierzy w indywidualne pakiety radioochronne /IPR/, indywidualne pakiety przeciwochemiczne /IPP/ i środki przeznaczone do dezynfekcji wody;
- udział w pracach ratowniczych przez wyznaczanie sił i środków do oddziałów ratunkowo-ewakuacyjnych ORE;
- organizację i wykonywanie przedsięwzięć leczniczo-ewakuacyjnych i izolacyjno-ograniczających;
- ocenę stanu zdrowia żołnierzy /na podstawie wysokości otrzymanych przez nich dawki napromieniowania/ oraz możliwości wykorzystania ich w dalszych działaniach bojowych;
- obserwację żołnierzy, którzy zostali napromienieni lub ulegli działaniu innych czynników rażących, ale zachowali zdolność do walki i nie wymagają ewakuacji do punktów medycznych ani leczenia;
- nadzór nad prowadzeniem zabiegów sanitarnych u żołnierzy, którzy ulegli skażeniu substancjami promieniotwórczymi i środkami trującymi oraz zakażeniu środkami biologicznymi, a także nad dezynfekcją umundurowania, obuwia i uzbrojenia.

Prace ratownicze służby zdrowia w rejonie porażenia bronią jądrową polegają na wyszukiwaniu i wynoszeniu porażonych spod zawałów i uszkodzonego sprzętu technicznego, udzielaniu im pierwszej pomocy oraz na wywożeniu /wynoszeniu/ poza rejon porażenia, do punktów zbiórki porażonych. Prace ratownicze organizuje dowódca GRE. Dlatego też przydzielanie do GRE pododdziałów służby zdrowia, w składzie których znajduje się lekarz, jest niecelowe. W wypadku powstania masowych strat sanitarnych potrzebna jest duża liczba punktów medycznych o zakresie pierwszej pomocy lekarskiej. W składzie GRE powinien działać pomocniczy personel medyczny.

W celu zapobiegania powstawaniu i szerzeniu się chorób zakaźnych wśród żołnierzy służba zdrowia organizuje i przeprowadza przedsięwzię-

cia sanitarnohigieniczne, które obejmują:

- rozpoznanie stanu sanitarnohigienicznego rejonów rozmieszczenia i działania wojsk;
- nadzór sanitarny nad kąpielą żołnierzy i praniem bielizny w wojskach;
- nadzór nad przestrzeganiem bhp przy pracach w warunkach szkodliwych dla zdrowia /promieniowanie jonizujące, mps itp./;
- kontrolę medyczną stanu fizycznego żołnierzy oraz przestrzegania przepisów higieny osobistej i zbiorowej;
- nadzór nad przestrzeganiem przepisów sanitarnych w czasie oszuszczania pola walki oraz grzebania poległych w walce i zmarłych od ran i chorób.

Zbieraniem zabitych i zmarłych żołnierzy zajmują się wyznaczone przez dowódców pododdziały pod ogólnym kierownictwem zastępcy dowódcy - kwatermistrza. Przedstawiciel służby zdrowia ma obowiązek wybrać miejsca na groby oraz sprawować kontrolę nad sposobem grzebania i stanem zdrowotnym osób zatrudnionych przy pracach oczyszczających.

Zabezpieczenie medyczne jeńców wojennych organizuje się według podobnych zasad, jak własnych żołnierzy. Do udzielania pomocy rannym i chorym jeńcom wojennym w pierwszym rzędzie wykorzystuje się znajdującą się w niewoli personel medyczny nieprzyjaciela oraz zdobyte punkty opatrunkowe, szpitale i środki lecznicze.

W razie braku możliwości wykorzystania sił i środków medycznych nieprzyjaciela należy do udzielania pomocy rannym i chorym jeńcom wojennym wyznaczać własne siły i środki medyczne.

Rannych i chorych jeńców wojennych rozmieszka się na punktach medycznych, oddzielnie od własnych żołnierzy.

6. ZASADY DOWODZENIA TYŁAMI TAKTYCZNYMI

6.1. Zasady ogólne

Dowodzenie tyłami jest częścią składową dowodzenia wojskami i polega na ciągłym kierowaniu działalnością oddziałów /pododdziałów/ tyłowych w zakresie wszechstronnego i terminowego zaopatrywania i obsługi wojsk w każdej sytuacji bojowej. Dowodzenie tyłami realizuje się w jednolitym systemie dowodzenia wojskami przy przestrzeganiu ogólnych zasad dowodzenia oraz stosowaniu analogicznych form i metod pracy organów dowodzenia. A zatem ogólne zasady dowodzenia wojskami obowiązują również w dowodzeniu tyłami taktycznymi.

Dowodzenie tyłami obejmuje:

- utrzymanie wysokiego stanu moralno-politycznego żołnierzy i stałej

gotowości tyłów taktycznych do zabezpieczenia materiałowego i me -
dycznego wojsk;

- przygotowanie oddziałów i pododdziałów tyłowych do przewidywanych działań oraz ich wszechstronne zabezpieczenie;
- podejmowanie w porę decyzji oraz przekazywanie zadań podwładnym;
- organizację współdziałania poszczególnych oddziałów /pododdziałów/ tyłowych;
- stałą kontrolę wykonywania postawionych zadań oraz udzielanie pomocy podwładnym.

Dowodzenia tyłami powinno być ciągłe, stanowcze i operatywne.

Osiąga się to przez:

- zorganizowanie i utrzymywanie ciągłej i niezawodnej łączności;
- znajomość i właściwą ocenę sytuacji bojowej i tyłowej, natychmiastowe reagowanie w razie jej zmiany i szybkie korygowanie planów zabezpieczenia tyłowego i postawionych zadań
- prawidłowe rozmieszczenie tyłowego stanowiska dowodzenia i przesuwanie go we właściwym czasie w toku walki;
- stałe wzajemne informowanie się i współpracę zastępcy dowódcy - kwatermistrza i zastępcy dowódcy do spraw technicznych z szefem sztabu związku taktycznego /oddziału/ oraz z szefami rodzajów wojsk i służb;
- ścisłe wykonywanie rozkazów i zarządzeń dotyczących zabezpieczenia tyłowego;
- terminowy obieg informacji o stanie zabezpieczenia tyłowego wojsk i stanie tyłów;

- sprawne odtwarzanie zniszczonego /naruszonego/ dowodzenia tyłami. Zasada tajności dowodzenia stanowi jedną z podstawowych zasad, której muszą przestrzegać tyłowe organa dowodzenia wszystkich szczebli.

Operatywność dowodzenia określa się czasem reagowania organu dowodzenia na zaistniałą sytuację taktyczno-tyłową. Tyłowe organa dowodzenia winny zatem nieustannie zbierać informacje o sytuacji bojowej, tyłowej i decyzjach dowódcy, analizować je i podejmować odpowiednie decyzje oraz stawiać zadania wykonawcom. Ważne znaczenie w dowodzeniu tyłami ma przewidywanie rozwoju sytuacji i potrzeb tyłowych wojsk, ażeby w odpowiednim czasie organizować przedsięwzięcia tyłowe.

6.2. Tyłowe stanowiska dowodzenia

Tyłowe stanowisko dowodzenia/TSD/ jest elementem systemu dowodzenia związku taktycznego /oddziału/. Składa się ono z węzła łączności tyłowych organów dowodzenia oraz obsługi i ochrony. Jest miejscem pracy zastępcy dowódcy - kwatermistrza i podległych jemu szefów służb

/szefów zaopatrzenia/, miejscem pracy zastępcy dowódcy do spraw technicznych i podległych mu oficerów służb technicznych. Oprócz tego na TSD mogą się znajdować niektóre komórki dowództwa i sztabu /np. część sekcji politycznej, komórka uzupełnień, sąd, prokuratura/.

Tyłowe stanowisko dowodzenia oddziału rozmieszcza się w zasadzie w pobliżu rejonu rozmieszczenia kompanii zaopatrzenia w taki sposób ażeby utrudnić nieprzyjacielowi jego wykrycie. Radiostacje średniej mocy winny być rozmieszczone poza tyłowym stanowiskiem dowodzenia. Należy przywiązywać wagę do obrony i ochrony TSD. W tym celu wykorzystuje się właściwości ochronne terenu, wykonuje niezbędne ukrycia inżynieryjne dla ludzi i sprzętu, organizuje bezpośrednią obronę i ochronę.

Przesuwanie TSD w działaniach bojowych dokonuje się z taką częstotliwością aby utrzymać pewną łączność radiową w relacjach SD - TSD i TSD - pododdziały /oddziały/ tyłowe.

Rozmieszczeniem i przemieszczeniem TSD kieruje zastępca dowódcy - kwatermistrz. Każdorazowe przesunięcie TSD powinno być uzgodnione z szefem sztabu oddziału. W wypadkach niecierpiących zwłoki, decyzję o przesunięciu TSD podejmuje zastępca dowódcy - kwatermistrz lub osoba, która zastępuje go w danym okresie na TSD. O zmianie miejsca rozmieszczenia TSD i nowym rozmieszczeniu należy niezwłocznie meldować do sztabu oddziału.

Do utrzymania łączności TSD ze stanowiskiem dowodzenia oddziału, z zastępcą dowódcy - kwatermistrzem szczebla nadrzędnego, z dowódcami batalionów, z dowódcami pododdziałów tyłowych służą środki łączności: radiowe, radiolinijowe, przewodowe, a ponadto środki sygnałowe i ruchome.

W celu zapewnienia ciągłej łączności na TSD organizuje się węzeł łączności TSD. Siły i środki do organizacji tego węzła przydziela szef sztabu.

Dowódca związku taktycznego /oddziału/ ponosi ostateczną odpowiedzialność za zabezpieczenie tyłowe podporządkowanych mu wojsk i dowodzi on tyłami poprzez zastępcę dowódcy - kwatermistrza i poprzez zastępcę dowódcy do spraw technicznych.

W zakresie zabezpieczenia tyłowego dowódca zaszywa określa:

- zadania tyłów i kierunki skupienia ich głównego wysiłku;
- rejon rozmieszczenia i kierunki przesuwania oddziałów /pododdziałów/ tyłowych w toku walki;
- terminy i ilości środków materiałowych jakie należy zgromadzić w pododdziałach, oddziałach, związkach taktycznych;
- kolejność i terminy dowozu zaopatrzenia;
- sposób i terminy uzupełniania paliwa w pojazdach mechanicznych;

- drogi dowozu i ewakuacji, terminy gotowości oraz siły i środki do utrzymania tych dróg;
- zakres udzielania pomocy rannym i chorym;
- zasadnicze przedsięwzięcia w zakresie obrony i ochrony tyłów;
- terminy gotowości przedsięwzięć tyłowych - tyłów;
- miejsce rozwinięcia i kierunek przesuwania TSD.

Szef sztabu związku taktycznego /oddziału/ zapewnia warunki współpracy zastępcy dowódcy - kwatermistrza z szefami rodzajów wojsk i służb. Szef sztabu powinien stale znać stan zapasów środków materiałowych i techniki bojowej, we właściwym czasie informować zastępcę dowódcy - kwatermistrza o przyszłych działaniach bojowych, zamiarach i wszystkich zmianach sytuacji oraz zapewnić ciągłą łączność dowodzenia tyłami.

X X X

LITERATURA:

1. Płk rez. E. KASZLEJ. Podręcznik. Tyły Taktyczne. Wyd. ASG WP 1979r. Nr bibl. 0844.
2. Instrukcja o Organizacji i Pracy Tyłów Taktycznych. Wyd. Szt. Kwat. 60/67. Nr bibl. 13031.
3. Instrukcja o Zabezpieczeniu Medycznym Związku Taktycznego /oddziału/ w czasie wojny. Wyd. Zdr. 175/75. Nr bibl. 18080.
4. Artykuł Gen. płk. J. Gałuszko. Tyły w warunkach użycia przez nieprzyjaciela broni precyzyjnego rażenia. Przegląd Kwat. Nr 1/85.

Wydrukowano w 30 egz.
 Egz. nr 1-30 Bibl. Nauk. DZS
 Wyk. płk. Stefański
 Druk. Cz. B. dn. 29.08.1985r.
 Druk ASG WP nr Pf-255/Pf-1182/WW
 Kor. H.W.

28

